

BEHEERFICHE

Everzwijnbeheer

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

Vlaanderen
is natuur

EVERZWIJNBEHEER

INHOUDSOPGAVE

1.	Visie op everzwijnbeheer	2
1.1.	Waarom everzwijnen beheren?	2
1.2.	Beleidskader rond everzwijnbeheer	3
2.	Beheermaatregelen wilde zwijnen	4
2.1.	Preventieve maatregelen	5
2.1.1.	Wetgevend kader	5
2.1.2.	bewegende pop met licht of geluid	6
2.1.3.	Gaskanon	7
2.1.4.	Geluidssysteem	7
2.1.5.	Elektrische omheining	8
2.1.6.	vaste omheining	10
2.1.7.	wildspiegels	12
2.1.8.	wilddetectiesystemen	13
2.2.	Populatiebeheer	14
2.2.1.	Jacht op everzwijnen in Vlaanderen	14
2.2.2.	jachtstrategie	15
2.2.3.	Aanzit- en bersjacht	17
2.2.4.	Drukjacht	17
2.2.5.	Drijfjacht	18
2.2.6.	Kast- en kooivallen	19
2.2.7.	Voederplaatsen en aankorrelen	20
2.2.8.	Nachtjacht	21

1. VISIE OP EVERZWIJNBEHEER

Everzwijnen zijn in Vlaanderen inheems grofwild. Het everzwijn heeft dan ook zijn plaats in onze Vlaamse natuur. Omdat het everzwijn lang afwezig geweest is in Vlaanderen, is het niet evident om oplossingen te bieden aan de problematieken die in onze actuele maatschappij bij de aanwezigheid van het everzwijn horen.

1.1.WAAROM EVERZWIJNEN BEHEREN?

Ook binnen ANB krijgen we de laatste jaren intensief te maken met everzwijnen. We worden door maatschappij en politiek dan ook aangesproken op onze verantwoordelijkheden als terreinbeherende overheid. Het is niet altijd evident om daarmee om te gaan.

Enerzijds hebben we de overwegingen in functie van de specifieke doelstellingen van onze domeinen: voor sommige domeinen betekent de aanwezigheid van everzwijnen een meerwaarde voor de lokale natuurdoelstellingen en voor de lokale recreatiedoelstellingen. Voor andere domeinen betekent de aanwezigheid van everzwijnen een ernstig risico voor de lokale natuurdoelstellingen.

Anderzijds hebben we de overwegingen in functie van goed nabuurschap en in functie van de maatschappelijke rol van onze organisatie. Everzwijnen zijn immers voedselopportunisten met een grote actieradius. Dat betekent dat dieren zich thuis voelen in onze domeinen, maar zich daarbij lang niet beperken tot deze gebieden. Ze trekken richting bewoonde wereld, richting landbouwgebied en richting openbare ruimte, waar conflicten ontstaan met de respectievelijke gebruikers van die gebieden.

Als beheerders van ANB domeinen kunnen we niet onverschillig zijn voor de interactie tussen de everzwijnen en de maatschappij. Tegelijkertijd hebben we zeer duidelijk de plicht om élk van de voorgenoemde overwegingen in ogenschouw te nemen. We moeten daarbij een evenwichtig antwoord formuleren op het beheervraagstuk van het everzwijn, rekening houdend met de lokale noden van onze domeinen en de maatschappelijke impact van onze beheerstrategie op het globale verhaal. We hebben daarbij een beheerdersfunctie én een voorbeeldfunctie.

Op vlak van de biologische meerwaarde van het everzwijn in onze natuur zijn er weinig noden. Het everzwijn verspreidt zich immers zo vlot dat de natuurlijke aanwezigheid door de soort zelf gegarandeerd wordt en het ziet er niet naar uit dat dit in de nabije toekomst in het gedrang zou komen.

De uitdagingen liggen eerder op het vlak van het beperken van de schade bij de interactie tussen everzwijn en maatschappij.

Daarbij spelen zowel preventie als actief beheer een belangrijke rol. De twee belangrijkste preventiepijlers voor het everzwijn zijn de preventie van vraat en woelschade en de preventie van verkeersongevallen. Naar onze eigen domeinen vertaald, betekent dat dat we actief moeten kijken waar er kwetsbare vegetaties zijn. We moeten nagaan of we middelen en methoden kennen om de schade te voorkomen zonder de doelstellingen voor andere lokaal belangrijke

soorten en habitats in de problemen te brengen. Of toch minstens met een lagere negatieve impact dan die van everzwijnschade. Een zelfde vraagstuk moeten we oplossen ten aanzien van de verkeersaders die door of langs onze domeinen lopen.

Gelet op onze voorbeeldfunctie wordt van ons verwacht om ook actief mee te denken met de andere partners van het buitengebied en hen actief bij te staan.

Preventie kan handen vol geld kosten. Het is daarom belangrijk om enige creativiteit aan de dag te leggen en door samenwerking de kosten te drukken. Zowel voor onze eigen domeinen als voor de terreinen van partners in het buitengebied.

Preventie kan een oplossing bieden voor verschillende conflictsituaties. Everzwijnen zijn echter een zeer productieve soort die, mits voldoende voedsel (wat in Vlaanderen voor een dergelijke voedselopportuniteit nooit een probleem is), systematisch sterk in aantallen kunnen toenemen. De ontwikkeling van schade kan bijgevolg dan ook exponentieel toenemen. Naast preventie is het dan ook belangrijk om met beheer de populatie zelf onder controle te houden.

Beheer van de populatie is geen evident thema. Het doden van dieren ligt immers zeer gevoelig.

De juridische spelregels daarvoor zijn vastgelegd in het Jachtdecreet en haar 4 uitvoeringsbesluiten.

1.2. BELEIDSKADER ROND EVERZWIJNBEHEER

Binnen Vlaanderen is er een degelijk wettelijk beleids- en beheerkader uitgewerkt voor everzwijnen. Er wordt vooral ingezet op sensibilisering en een gezamenlijke, gedragen aanpak. Concreet is Vlaanderen opgedeeld in 10 Faunabeheerzones. In elk van die zones zijn alle betrokkenen jaarlijks uitgenodigd vanuit hun terreinbevoegdheid (landbouwers, natuurbeheerders, jagers, provincie) om een consensus over preventie en aanpak van het wild zwijn uit te tekenen. Op basis van die overkoepelende consensus worden alle lokale actoren samen uitgenodigd (landbouwers, natuurbeheerders, jagers, terreinbeherende overheden, gemeenten) om tot een lokale consensus te komen over de aanpak van de everzwijnenpopulatie.

Het overleg is zo opgesteld dat afstemming tussen de verschillende faunabeheerzones mogelijk is en wel degelijk gebeurt. Het gaat om een jaarlijks weerkerend proces met het oog op een voortdurende verbetering van de aanpak. Er wordt gewerkt via een doorgedreven overleg tot concrete praktijkacties.

De concrete praktijkacties die in het overleg afgeklopt worden kunnen zowel preventieve maatregelen zijn als populatiebeheer. Het is als jachtrechthouder interessant om deze consensus en de daaruit vloeiende acties mee op te nemen in het faunabeheer- en afschotplan. Deze manier van werken moedigt aan tot samenwerking met nabijgelegen grondeigenaars, jagers, landbouwers en natuurbeheerinstanties, wat een grote troef is voor een doordacht en planmatig beheer van het everzwijn in Vlaanderen.

2. BEHEERMAATREGELEN WILDE ZWIJNEN

Men kan als terreinbeheerder kiezen voor twee strategieën: preventie van de aanwezigheid of het beheren van de aanwezige populatie.

Het voorkomen van de aanwezigheid van everzwijnen door het nemen van preventieve maatregelen, is een goede maatregel om op kleine schaal schade te vermijden op een bepaalde locatie. Het wordt ook toegepast om wegen af te schermen voor overstekende dieren. Op grotere schaal wordt door het nemen van enkel preventieve maatregelen het 'probleem' naar een ander gebied verplaatst. De dieren zullen immers migreren en elders voedsel of rust zoeken.

Wilde populaties grote zoogdieren moeten beheerd worden in Vlaanderen. Er is geen mogelijkheid om de dieren zonder beheer te laten omwille van de druk op verkeer, landbouw, maatschappij en recreatie. Het is dus nodig om als mens de functie van toppredator uit te oefenen en op een doordachte manier het aantal individuen op een aanvaardbaar niveau te houden. Dit is komt de gezondheid van de populatie ten goede, maar ook de druk op alle actoren die hiervoor vermeld zijn. Aanvaardbaar is hier een zeer moeilijk te definiëren begrip en is afhankelijk van de draagkracht, oppervlakte en de doelstellingen het gebied.

2.1.PREVENTIEVE MAATREGELEN

Preventieve maatregelen zijn maatregelen bedoeld om de everzwijnen af te schrikken en daardoor te voorkomen dat deze zich vestigen of schade veroorzaken. Deze maatregelen zijn ook noodzakelijk indien de jager gebruik wil maken van de mogelijkheden voor bijzondere jacht of bestrijding. Er zijn een aantal wettelijk verplichte preventieve maatregelen, verplicht toe te passen in kader van bestrijding of bijzondere bejaging. Hiernaast zijn er ook tal van andere mogelijkheden om everzwijnen weg te houden of af te schrikken.

In 2013 werd door ANB reeds een publicatie gemaakt: Natuur als goede buur. Hierin worden een aantal preventieve maatregelen opgesomd voor wilde zwijnen, zowel de wettelijk verplichte als een aantal alternatieven. De informatie van deze publicatie werd verwerkt in dit document.

2.1.1. WETGEVEND KADER

Preventieve maatregelen, ofwel de Code voor goede praktijk inzake preventieve maatregelen ter voorkoming van schade door wild en beschermde soorten, staat beschreven in Ministerieel besluit van 12 mei 2014 tot vaststelling van een code van goede praktijk ter uitvoering van artikel 11 van het Soortenschadebesluit van 3 juli 2009 en ter uitvoering van artikel 28 en artikel 41 van het Jachtvoorwaardenbesluit van 25 april 2014.

Deze maatregelen worden genomen om schade aan gewassen, bossen of andere goederen te voorkomen en worden als volgt opgesomd:

1. Het plaatsen van minimaal één bewegende pop met licht of geluid per vier hectare.
2. Het plaatsen van een gaskanon per vier hectare, waarbij het veld gedekt wordt door het geluid van het kanon.
3. Het plaatsen van een afschrikkend geluidssysteem per vier hectare.
4. Het plaatsen van een elektrische afrastering van minimaal drie draden op regelmatige afstand of met maaswijdte van maximaal tien centimeter en met een minimale hoogte van 0,6 meter. Daarbij moet de vegetatie onder de draden kort gehouden worden.
5. Het plaatsen van een afrastering, ingegraven tot een diepte van minimaal twintig centimeter, met minimaal volgende kenmerken: een hoogte van één meter, een maximale maaswijdte van tien centimeter en een draaddikte van twee millimeter.

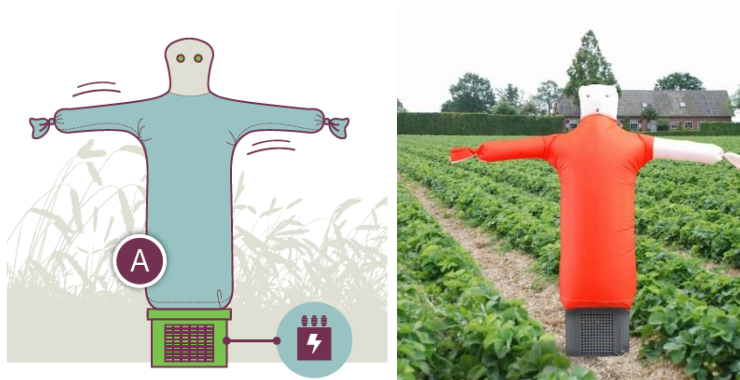
2.1.2. BEWEGENDE POP MET LICHT OF GELUID

Prijs	Voordeel	Nadeel
+/- 1000 euro aankoop	Verrassingseffect voorkomt gewenning bij de dieren	Hoge aankoopprijs Stroomtoevoer nodig

Een mogelijk afweersysteem is een bewegende pop met licht of geluid. Dit kan zelf gefabriceerd worden of commercieel aangekocht.

Een voorbeeld van een commercieel beschikbaar systeem is de scarey man, te kopen via verschillende verdelers. Deze pop zit een prijsklasse van ongeveer 1000 euro.

De Scarey Man is een afweersysteem dat waterbestendig is en uitgerust is met lichtdetector, een keuze knop voor sirene aan/uit en een opblaaspomp. Men kan de pop instellen voor dag en/of nacht. Zo is het mogelijk om deze op voorhand te programmeren zodat de pop enkel overdag, 's nachts of 24/24 of periodiek werkt. 's Nachts kan men dan de sirene uitschakelen, en een licht in werking stellen. De Scarey Man werkt op een autobatterij van 12V (levensduur van 2 tot 3 weken) of via een transformator verbonden met een normale spanningsbron van 220V.

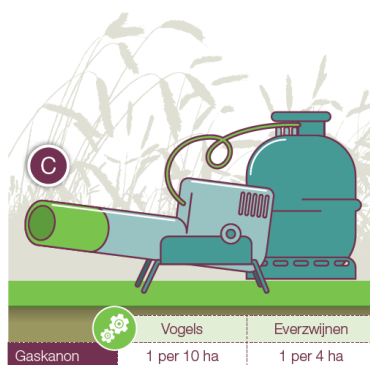
FIGUUR 1: SCAREY MAN (BRON: ALCLETSOUND.NL)

Het feit dat deze pop kan ingesteld worden om op bepaalde momenten op te blazen en licht- of geluid te produceren, zorgt ervoor dat gewenning bij de dieren minder snel optreedt dan bij een pop die continu aanwezig is. Het is wel noodzakelijk om de pop regelmatig van plaats te wisselen en het ritme van activeren aan te passen om gewenning te vermijden. Bij dieren zoals duiven of konijnen treedt gewenning aan dit systeem al op na twee tot drie weken. Bij everzwijnen is de tijd tot gewenning niet gekend.

2.1.3. GASKANON

Prijs	Voordeel	Nadeel
200 - 800 euro aankoop	Relatief goedkoop en eenvoudig.	Gewenning kan optreden bij langer gebruik.

Er zijn verschillende modellen en versies van gaskanonnen beschikbaar op de markt in verschillende prijsklassen. In de regel werken alle gaskanonnen met een vervangbare bus propaan of butaangas. Het kanon zal op bepaalde, vooraf instelbare momenten, een gaslading ontsteken en een luide knal veroorzaken.

FIGUUR 2: GASKANON (BRON: NATUUR ALS GOEDE GEBUUR)

Nadeel aan een gaskanon is dat er na een bepaalde tijd gewenning bij de dieren kan optreden. De knallen worden dan een deel van de omgevingsgeluiden en zullen minder afschrikkend effect hebben. Dit zal voornamelijk optreden bij continu gebruik op één plaats. Indien het kanon regelmatig verplaatst wordt, zal gewenning mogelijk minder snel optreden.

Opgelet! Sommige gemeentelijke regelingen verbieden het gebruik van gaskanonnen of onderwerpen ze aan een vergunningsplicht omwille van geluidsoverlast.

2.1.4. GELUIDSSYSTEEM

Prijs	Voordeel	Nadeel
20 - 600 euro aankoop	Zeer eenvoudige toepassing.	Prijs en effect afhankelijk van het systeem en het geluid. Grote kans op gewenning.

Vreemde geluiden, geschreeuw van natuurlijke vijanden of alarmerende geluiden van gewonde soortgenoten zorgen voor opschudding onder de dieren. Er bestaan tal van mogelijkheden. Toch oogsten geluidssystemen niet altijd evenveel effect. Net als bij het gaskanon kan er bij dit systeem ook gewenning optreden bij de dieren. Voldoende afwisseling kan dit voorkomen. Een geluidssysteem bestaat uit een stroomtoevoer en een luidspreker. Er bestaan verschillende versies van geluidssystemen waaronder ultrasone geluidssystemen, sirenes, diergeluiden van dieren in nood, systemen met een bewegingssensor, of systemen die op vaste tijden geluid produceren. De prijs is zeer afhankelijk van het soort systeem, de opties van geluidkeuze en de verdeler.

2.1.5. ELEKTRISCHE OMHEINING

Prijs	Voordeel	Nadeel
600 (1ha) – 1200 euro (8ha)	Zeer effectieve maatregel	Veel onderhoud

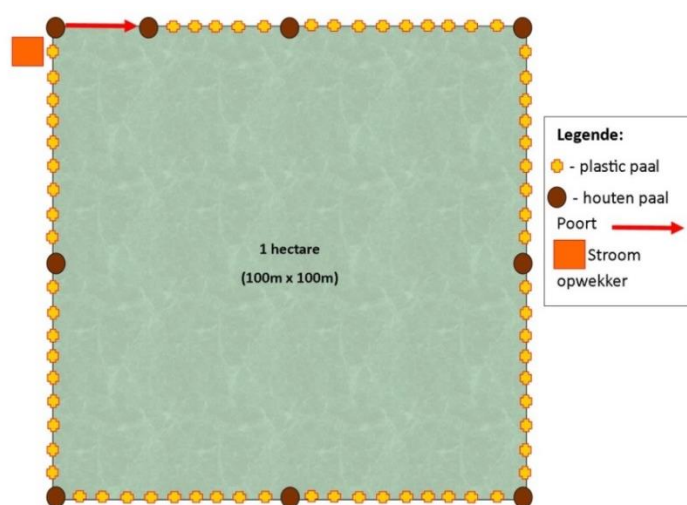
Een elektrische omheining wordt toegepast om een specifiek perceel af te schermen waarop men everzwijnen tijdelijk of permanent wil weren. Meestal gaat het hier om een plaats met gewassen, die de dieren als voedselbron zouden gebruiken, of een stuk natuur zoals een grasland met zeldzame soorten, waarin de zwijnen veel wroetschade kunnen aanbrengen. Het weren van de dieren met een elektrische schok werkt zeer goed indien de omheining goed is opgebouwd en goed onderhouden wordt.

De elektrische omheining vergt veel onderhoud. Als er vegetatie in contact komt met één van de draden, lekt de stroom en staat de rest van de omheining niet meer onder voldoende spanning om de zwijnen te weren. Regelmatig maaien en de omgeving van de omheining vegetatievrij houden is noodzakelijk.

Voor wild zwijn wordt een omheining gemaakt uit 3 draden op volgende hoogtes: 20cm, 40cm en 60cm boven het maaiveld. Afhankelijk van de af te leggen afstand is een verschillende toevoer van elektriciteit vereist.¹ Volgende regel wordt aangehouden:

- 4ha oppervlakte – tot max 6km draad – batterij van 9 volt volstaat.
- 8 ha oppervlakte – tot max 40km draad – batterij van 12 volt volstaat.
- Grotere oppervlaktes en langere afmetingen zouden aan een vaste stroomtoevoer (220V) moeten worden aangesloten.

Het meest economisch is werken met een opstelling van houten weidepalen (diameter 6-8cm), afgewisseld met plastic paaltjes. Deze zijn een kleinere investering dan een volledige omheining met houten palen. Een goede afstand tussen de houten palen is 50 meter, met tussen elke twee houten palen telkens 9 plastic paaltjes (5m afstand tussen elk van deze)². Als alternatief voor de plastic paaltjes kunnen ook dunne houten weidepalen gebruikt worden (diameter 4cm).

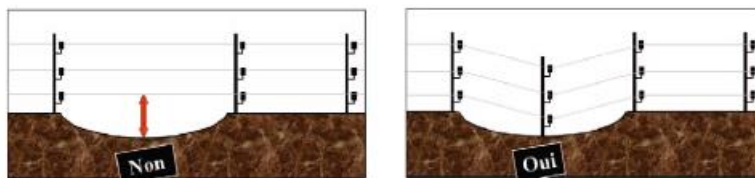

FIGUUR 3: SCHEMA VAN EEN ELEKTRISCHE OMHEINING VOOR EEN OPPERVLAKTE VAN 1HA.

¹ Renard, J. 2014. Prévention des dégâts de gibier - La clôture électrique. SPW.

² Pegel, M. Herbst, A. Jauch, E. Klett, H. Nödl, M. Schniepp, R. Wäldle K. 2012. wildschäden durch schwarzwild. LAZBW.

Bij het plaatsen van de omheining dient de contour van het landschap gevolgd te worden. De palen moeten steeds loodrecht op de hellingsgraad staan (niet noodzakelijk waterpas) en moeten de onregelmatigheden van het terrein volgen. Dit wil zeggen dat een verzakking of sloot niet overspannen wordt, maar dat de omheining hier naar beneden moet gaan (zie figuur 4).

Figuur 4: plaatsing palen in onregelmatigheden op het terrein (bron: Renard, 2014).

Naar materiaal toe zal de investering afhangen van de te omheinen oppervlakte. Hieronder een overzicht van de hoeveelheid materialen en de kostprijs voor verschillende oppervlakten:

	Oppervlakte	Materiaal	Eenheidsprijs	Kostprijs	TOTAALPRIJS
VASTE KOST	onafhankelijk	Stroomopwekker Batterij 12 volt	200 150	350 euro	vast + variabel
VARIABLE KOST	1 ha (100x100m)	9 houten palen 72 plastic palen 24 isolatoren 1,2km schrikdraad Poortgreepset 3x	€ 3/stuk € 1/stuk € 0,15/stuk € 1/10m € 15/stuk	27 72 3,6 120 45 267,6 euro	1 ha 617,6 euro
	2 ha (100x200m)	13 houten palen 108 plastic palen 36 isolatoren 1,8km schrikdraad Poortgreepset	€ 3/stuk € 1/stuk € 0,15/stuk € 1/10m € 15/stuk	39 108 5,4 180 45 377,4 euro	2 ha 727,4 euro
	4ha (200x200m)	17 houten palen 144 plastic palen 48 isolatoren 2,4km schrikdraad Poortgreepset	€ 3/stuk € 1/stuk € 0,15/stuk € 1/10m € 15/stuk	51 144 7,2 240 45 487,5 euro	4 ha 837,5 euro
	8 ha (200x400m)	25 houten palen 432 plastic palen 72 isolatoren 3,6km schrikdraad Poortgreepset	€ 3/stuk € 1/stuk € 0,15/stuk € 1/10m € 15/stuk	75 432 10,8 360 45 922,8 euro	8 ha 1.272,8 euro

Deze prijzen zijn slechts een indicatie en kunnen afhangen van de verdeler en de benodigde hoeveelheid van het materiaal.

Kostprijs dunne houten weidepaal (4cm) = 1,5 euro/stuk

2.1.6. VASTE OMHEINING

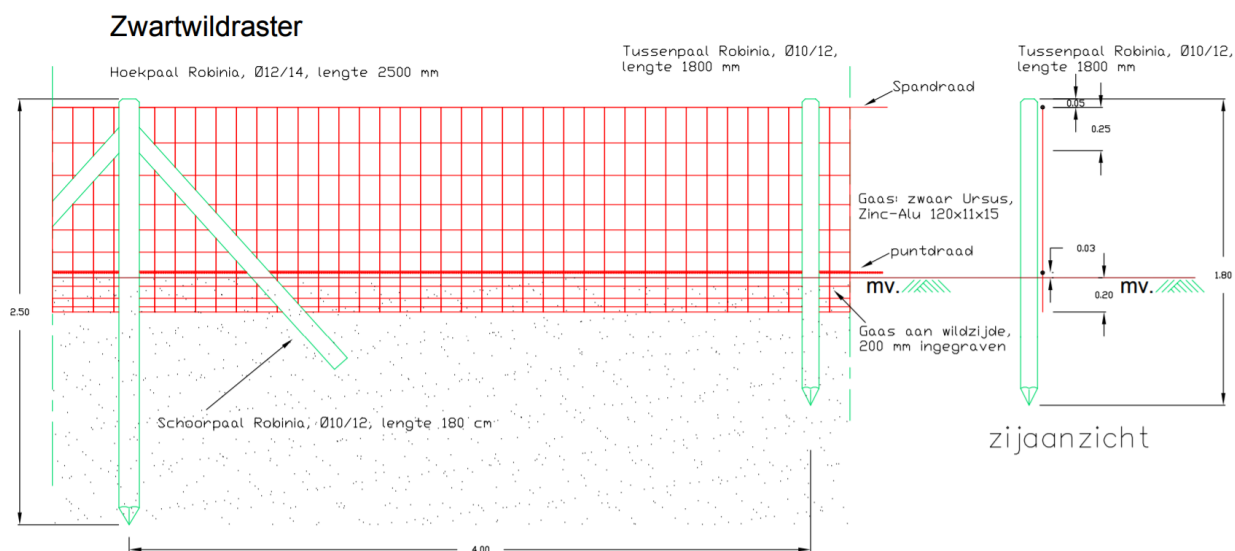
Prijs	Voordeel	Nadeel
2800 (1ha) – 8000 euro (8ha)	Zeer effectieve maatregel	Hoge aankoopprijs

Een vaste omheining wordt toegepast om een perceel af te schermen of om wilde dieren te weren van autowegen en eventueel te geleiden naar een ecoduct. Deze afschermingen zijn zeer effectief indien ze op de juiste manier gemaakt zijn. Er is minder onderhoud nodig dan aan een elektrische omheining, maar er moet wel regelmatig gecontroleerd worden of de omheining nog in goede staat is. Indien de omheining door een vast migratienetwerk (een vaste wildwissel) loopt, bestaat de kans dat de dieren toch een weg omheen of door de draad zullen zoeken. Zorg in dit geval dan zeker voor het bestaan of ontwikkelen van een veilige route rond de omheining zoals bijvoorbeeld een ecoduct, tunnel of oversteekplaats.

Een vaste omheining verschilt naargelang de wildsoort die geviseerd wordt. Hieronder een overzicht van verschillende wildsoorten met bijhorende specificaties voor de omheining:

	Everzwijn	Edelhert, damhert, ree	Vos, marters
Hoogte omheining	Min. 100 cm	Min. 180 cm	Min. 180 cm
Maaswijdte	Max. 10 cm	Max. 15 cm	Max. 3 cm
Draaddikte	Min. 2mm	Min. 2mm	Min. 1,5 mm
Ingraven	Min. 20 cm	Niet nodig	Min. 50 cm

Het is aangewezen om op voorhand te overwegen welke wildsoorten er met de omheining geweerd worden. Indien het niet enkel om wild zwijn gaat, maar ook andere wildsoorten, is het aangewezen om te kiezen voor de juiste draad die voldoet aan de voorwaarden voor alle wildsoorten.

FIGUUR 5: ZWARTWILDRASTER (BRON: ARFMAN.NL)

Ursus omheining en robinia palen zijn zeer geschikt voor een duurzame afrastering. Er wordt aangeraden om de palen op een afstand van 4 meter van elkaar te zetten en om de hoekpalen te ondersteunen met twee schuine steunpalen (zie figuur 5).

De prijsschatting van een ursusgaas omheining (zware versie, 3mm) van 120 cm (100cm bovengronds, 20cm ingegraven) staat uitgewerkt in onderstaande tabel:

	Oppervlakte	Materiaal	Eenheidsprijs	Kostprijs
Kostprijs	1 ha (100x100m)	108 palen 200cm 400 m ursusgaas Houten poort 3m	€ 6/stuk € 250/50m € 150/stuk	648 2000 150 2798 euro
	2 ha (100x200m)	158 palen 200cm 600 m ursusgaas Houten poort 3m	€ 6/stuk € 250/50m € 150/stuk	948 3000 150 4098 euro
	4ha (200x200m)	208 palen 200cm 800 m ursusgaas Houten poort 3m	€ 6/stuk € 250/50m € 150/stuk	1248 4000 150 5398 euro
	8 ha (200x400m)	308 palen 200cm 1200 m ursusgaas Houten poort 3m	€ 6/stuk € 250/50m € 150/stuk	1848 6000 150 7998 euro
<i>Deze prijzen zijn slechts een indicatie en kunnen afhangen van de verdeler en de benodigde hoeveelheid van het materiaal.</i>				

In combinatie met een vaste omheining kan ook steeds gewerkt worden met een wildrooster. Dit laat wandelaars, fietsers en voertuigen toe in het gebied terwijl everzwijnen niet het gebied binnen of buiten kunnen.

FIGUUR 6: WILDROOSTER (BRON: ARFMAN.NL)

2.1.7. WILDSPIEGELS

Prijs	Voordeel	Nadeel
€6,50 per stuk	Goedkope maatregel	Omstreden werkbaarheid

Een wildspiegel is bedoeld om ongevallen met grote hoefdieren en verkeer te verminderen. Het bestaat uit een vaste reflector of reflectoren op met de wind bewegende draaimolentjes, aangebracht op een paal langs de weg. De lichten van een naderend voertuig zullen de reflectoren doen oplichten in de richting van het omliggend terrein, wat de dieren doet schrikken en wegvluchten.

De werkbaarheid van dergelijke wildspiegels is echter omstreden. Passieve wildspiegels (vaste reflector op een paaltje) werken minder goed dan bewegende wildspiegels (met wind bewegende draaimolentjes). De dieren kunnen gewend raken aan de reflecties op termijn en het systeem werkt enkel 's nachts. Om de werking van wildspiegels te garanderen, moet er de berm regelmatig onderhouden worden. Spiegels omgroeid met vegetatie reflecteren immers veel minder licht van passerende auto's waardoor hun werkingskracht sterk daalt.

FIGUUR 7: GEWONE DRAAIMOLEN EN BLAUW ELLIPS WILDSPIEGEL (BRON:WEGENENNATUUR.BE, ECONATURA)

Recent werd een nieuwe wildreflector op de markt gebracht, de wildspiegel blauw ellips. Deze heeft een blauwe reflecterende folie. Aangezien reeën en herten gevoelig zouden zijn voor blauw licht, zou dit een specifiek afschrikwekkend effect uitoefenen met de reflectie van blauw licht. Deze. Een reeks van deze reflectoren zou tot 80% minder aanrijdingen leiden. Het effect op wilde zwijnen wordt echter niet beschreven.

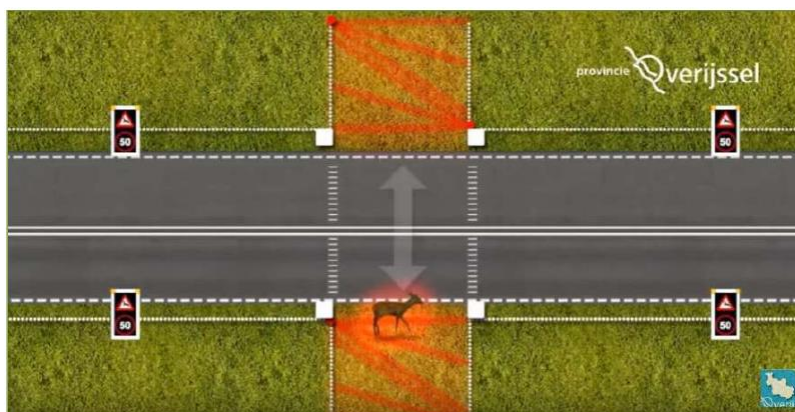
In Nederland zijn blauwe wildspiegels al langs een aantal wegtrajecten te zien. De blauwe wildspiegel werkt volgens sommigen beter dan de vorige generatie wildreflectoren. In Duitsland heeft men er volgens sommige bronnen en in bepaalde situaties goede ervaringen mee; terwijl andere onderzoekers dit in twijfel trekken. Het mogelijke nadeel van de blauwe reflectoren is dat ze net als andere reflectoren uiteindelijk geen duurzaam effect hebben door gewenning van het wild.

2.1.8. WILDDTECTIESYSTEMEN

Prijs	Voordeel	Nadeel
75.000 – 250.000 euro	Zeer effectieve maatregel	Zeer duur systeem

Wilddetectiesystemen zijn bedoeld om aanrijdingen tussen wild en verkeer te verminderen.

Een actief wilddetectie- en waarschuwingssysteem bestaat uit een robuust wildraster aan weerszijden van de weg, op een traject waar regelmatig wild oversteekt. Op het zwaartepunt van wildoversteek, bijvoorbeeld waar sprake is van een natuurlijke corridor, wordt een zogenaamde wildsluis geplaatst. Bij de poorten van de wildsluis in een stukje open terrein staan warmte- (infrarood) en bewegingsdetectoren. Bij detectie van wild zullen oplichtende borden aan de weg de bestuurders waarschuwen voor aankomend wild en de snelheidsgrens verlagen (gangbaar naar 50 km/uur). Het systeem werkt dag en nacht. Een actief wildwaarschuwingssysteem vormt een praktisch en kosteneffectief alternatief voor de aanleg van wildover- en onderdoorgangen zoals een ecoduct.

FIGUUR 8: WERKINGSPRINCIPE WILDDTECTIESYSTEEM (BRON: ECONATURA)

De ervaring met deze systemen in centraal Europa is dat het aantal aanrijdingen met reeën tot 80% kan afnemen. De vermindering van aanrijdingen met vooral reeën en ander hoefwild zorgt hierbij voor aanzienlijke reductie van schadekosten en letsel die als compenserende baten ter motivatie van het systeem worden opgevoerd. De hoge kosten van een combinatie van lange afrastering, wildsensoren, een viertal actieve wildwaarschuwingssystemen, monitoringsysteem en vaak autonome stroomvoorziening met zonnecellen en accu in het buitengebied vormen een nadeel. Kosten (zonder raster) starten bij 75.000 euro voor een stand alone versie van het detectiesysteem. Een voorbeeld van een verdeler van dit systeem is <http://www.prowild.net>.

2.2. POPULATIEBEHEER

2.2.1. JACHT OP EVERZWIJNEN IN VLAANDEREN

De juridische spelregels voor jacht op everzwijnen in Vlaanderen zijn vastgelegd in het Jachtdecreet en haar 4 uitvoeringsbesluiten. De belangrijkste elementen daarbij zijn:

- Het onderscheid tussen gewone jacht, bijzondere jacht en bestrijding
- Rekening houden met administratieve verplichtingen en hun deadlines:
 - Jachtplan
 - Faunabeheerplan
 - Afschotplan
- Het feit dat jacht in openbare domeinen enkel kan na aanbesteding van het jachtrecht aan derden

Gewone jacht gebeurt in functie van het normale populatiebeheer. **Bijzondere jacht** is ter voorkoming en inperking van schade en laat voor everzwijnen ook nachtojacht toe. Zowel gewone jacht als bijzondere jacht vereisen een **jachtplan** (aanduiding van terreinen waarop mag gejaagd worden, neergelegd bij de arrondissementscommissaris van de provincie), een **faunabeheerplan** (een beschrijving van de jachtwildsoorten, hun populatieomvang, het geplande beheer en eventuele schade of overlast, neergelegd bij ANB) en een **afschotplan** (een toestemming om x aantal dieren te schieten per kalenderjaar, afgeleverd door ANB). Voor bijzondere jacht is ook een jaarlijkse **melding van bijzondere jacht** nodig aan ANB.

Bestrijding is de mogelijkheid om, wanneer er reeds schade aanwezig is, enkel overdag en enkel op het kadastrale perceel van schade dieren te doden. Voor bestrijding is ook een **melding van bestrijding** nodig aan ANB.

Voor zowel bijzondere jacht als bestrijding van everzwijnen moeten preventieve maatregelen genomen worden om schade te voorkomen (zie hoofdstuk 2.2). Voor bijzondere jacht enkel op kritieke plaatsen, voor bestrijding op alle plaatsen van de bestrijding. Deze **preventieve** maatregelen kunnen helpen om de schade te voorkomen, maar zijn helaas ook contraproductief voor de efficiëntie van bijzondere jacht en bestrijding.

In praktijk proberen we bestrijding zoveel mogelijk te vermijden. Gewone jacht en bijzondere jacht bieden evenveel mogelijkheden als bestrijding en geven meer flexibiliteit.

Jacht in openbare of overheidsdomeinen mag enkel uitgevoerd worden na aanbesteding van het jachtrecht. Dat betekent concreet dat openbare besturen zelf geen jacht kunnen uitvoeren, maar dat zij dat steeds moeten overlaten aan derden. Dat gebeurt traditioneel via algemene jachtverpachting. Maar er zijn vele varianten denkbaar. Dit in functie van hoe sterk het openbaar bestuur de jacht zelf wil regisseren.

De modaliteiten zijn zelf te bepalen:

- Het is mogelijk om de soorten te beperken.
- Het is mogelijk om de tijdstippen of periodes te beperken
- Het is mogelijk om de middelen en methoden te beperken
- Het is mogelijk om bijkomende voorwaarden op te leggen aan de jachtrechthouder

Belangrijk is om daarbij het doel van de jachtverpachting goed voor ogen te houden zodat:

- De jacht efficiënt verloopt
- De jacht wettelijk verloopt
- De belasting voor de uitvoerder realistisch is
- De jacht voldoende aantrekkelijk blijft voor een contractant om ze uit te voeren

Meer informatie omtrent jachtverpachting staat uitgewerkt in het draaiboek “**wildbeheer in Vlaanderen**”.

2.2.2. JACHTSTRATEGIE

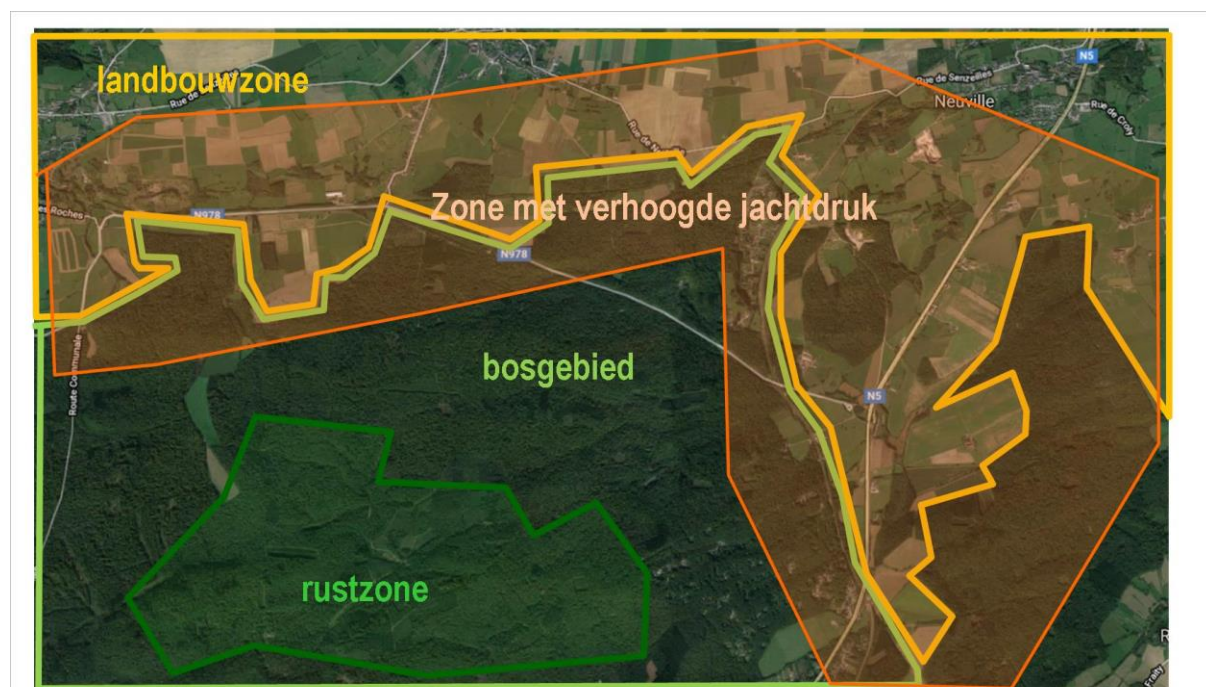
Indien een gebied groot genoeg is, kan er voor everzwijnen een jachtstrategie worden uitgestippeld. Een jachtstrategie gaat een stuk verder dan een faunabeheerplan en afschotplan (wettelijke bepalingen om te mogen jagen op grofwild in Vlaanderen). Het gaat hier over de doelen die worden nagestreefd, de manier waarop gejaagd wordt, het planmatig voorkomen van schade en de reactie van het wild op de strategie.

De filosofie achter de jachtstrategie is dat door het gericht plannen van de jachtactiviteiten, het gedrag van de wilde dieren zo wordt beïnvloed dat schade aan landbouw en in het verkeer zo veel mogelijk vermeden wordt. Men doet dit door de jachtdruk (aantal en plaats van de jachtactiviteiten) te laten variëren in het gebied, waardoor men zones creëert met een lage jachtactiviteit (rustzone) en zones met een hoge(re) jachtactiviteit.

- Rustzone: is een afgebakend gebied waar nooit of slechts zelden (jaarlijkse drukjacht bijvoorbeeld) wordt gejaagd. Het vormt een veilige zone voor de dieren om zich terug te trekken. Deze zone dient dan ook op andere vlakken een rustig gebied te zijn. Een speelzone of veel belopen wandelroute zal niet in aanmerking komen voor rustgebied. Er moet uiteraard wel in het achterhoofd gehouden worden dat een rustzone ook mogelijk een kweekplaats wordt van everzwijnen van waar ze dan weer migreren naar omliggende gebieden.

- Zone met hoge jachtdruk: de buitenste zone van het gebied en de aanliggende landbouwgebieden waar het aantal jachtactiviteiten hoog wordt gehouden. Dit gebeurt door hier regelmatig te gaan aanzitten en te bersen, vooral ook in het voorjaar en de zomer als de kans op schade in landbouw en het verkeer het grootst is. Hierdoor wordt dit een “onveilig” gebied voor de dieren en zullen de dieren de confrontatie met mens en landbouw verminderen.

Op onderstaande illustratie staat een jachtstrategie voorgesteld. Stel dat de hele foto een jachtterrein is van een bepaalde jachtgroep of eigenaar. De gele zone is landbouw (en woon) gebied en de groene zone is bosgebied. In het bosgebied wordt dan een zone vastgelegd als rustzone. De randzone, landbouwgebied en een gedeelte van het bos, wordt vastgelegd als zone met hoge jachtdruk. Het is in deze zone dat de jager zijn voornaamste jachtactiviteiten (aanzitten en bersen) zal uitoefenen, zeker in het voorjaar en de zomer. De rest van het bosgebied kan ook bejaagd worden met aanzit- of bersjacht, maar best met een kleinere intensiteit dan de randzone.

FIGUUR 9: JACHTSTRATEGIE.

In het najaar, wanneer de meeste gewassen geoogst zijn en de dieren het bos verkiezen boven een open landbouwlandschap, is het mogelijk om via drukjacht een hogere impact te hebben op de populatie. Men kan dan wel het gehele gebied bejagen, ook de rustzone. Dit geeft tijdelijke verstoring, maar zolang er niet te vaak wordt gejaagd in de rustzone en de dieren na de jacht zich daar weer veilig kunnen terugtrekken, doet dit niet af aan de strategie.

Naast het toepassen van een jachtstrategie kan er ook maximaal ingezet worden op preventie van schade (zie 2.1 Preventieve maatregelen), voornamelijk rond schadegevoelige gebieden zoals landbouwzones en grote verkeersassen.

De afweging van deze jachtstrategie en het al dan niet instellen van een rustzone moet zeer doordacht en best met de nodige kennisondersteuning van wildbiologen, jachtsector en onderzoekers gedaan worden.

2.2.3. AANZIT- EN BERSJACHT

Aanzitjacht is een jachtmethode waarbij een jager vanop een bepaalde plaats het wild opwacht om na eventuele selectie tussen verschillende dieren een afschot te kunnen uitvoeren. Het is wettelijk mogelijk om bij aanzitjacht de everzwijnen te lokken via lokvoerders (aankorrelen).

Bersjacht is de jachtvorm waarbij de jager actief op zoek gaat naar het wild en al wandelend (sluipend) door zijn jachtgebied tracht om het wild te benaderen en een veilig schot te kunnen plaatsen.

Voor wild zwijn wordt voornamelijk de aanzitjacht toegepast in combinatie met aankorrelen (zie 2.2.7 Voederplaatsen en aankorrelen). Onderzoek van INBO in de Kempen³ wees uit dat de nodige tijd om aan te zitten voor het schieten van 1 everzwijn varieert tussen 49 en 155 uur. Hierbij zit de variatie vooral in de aanwezige populatie en het al dan niet gebruiken van hulpmiddelen zoals aankorrelen, een nachtkijker (voor observatie) en bijlichten.

2.2.4. DRUKJACHT

Drukjacht is een vorm van bewegingsjacht: drijvers zetten de dieren, in dit geval everzwijnen, in beweging. Uit de praktijk is gebleken dat de efficiëntie van drukjacht, (in afschotcijfers per tijdseenheid activiteit op het terrein) zeer hoog is. Door het organiseren van een beperkt aantal drukjachten kan een groot deel van het afschot verwezenlijkt worden op een beperkt aantal dagen en zo kan de jachtdruk op een gebied minimaal gehouden worden.

Algemeen is de opzet van een drukjacht om het wild niet 'op te drijven' in de richting van een rij van geweren, maar stil door het gebied te bewegen en zo het wild er toe aan te zetten zich te verplaatsen, in de hoop dat het traag lopend voorbij de posten met schutters komt. De schutter heeft dan de kans een dier rustig te beoordelen en heeft meer tijd om een correct schot te plaatsen. Deze manier van bewegingsjacht resulteert in minder risico op slecht geplaatste schoten dan bij het schieten op snel lopende, opgejaagde dieren.

Bij drukjachten bevinden de geweerpостen zich, in tegenstelling tot bij een drijfjacht, niet aan de buitenzijde van het bejaagde gebied, maar binnenin het gebied dat door de drijvers of trakkers doorkruist wordt. Elke jager staat op een hoogzit, waardoor elk schot, indien het geen dier geraakt heeft, in de grond terecht komt. Door het opstellen van verschillende geweerpостen aan de wildwissels wordt de mogelijkheid gecreëerd dat dieren die zich in het gebied verplaatsen meerdere keren voorbij een hoogzit of geweerpост komen en al dan niet geschoten kunnen worden.

De drijversgroepen lopen niet eenmalig op één lijn doorheen het hele gebied, zoals bij een drijfjacht, maar doorkruisen hun zone in alle mogelijke richtingen met als doel om voornamelijk alle dekkingen doorlopen te hebben waar de dieren zich zouden kunnen in ophouden. De trakkers maken ook niet veel lawaai maar gaan al babbelend met elkaar doorheen het gebied.

³ Scheppers, T. Simoens, I. & Casaer, J. 2015. Monitoringsrapport jachtinspanningen en resultaten beheerjacht in het Nationaal Park Hoge Kempen, INBO.

In de “**technische fiche drukjacht**” staat uitgebreid toegelicht hoe een drukjacht georganiseerd wordt.

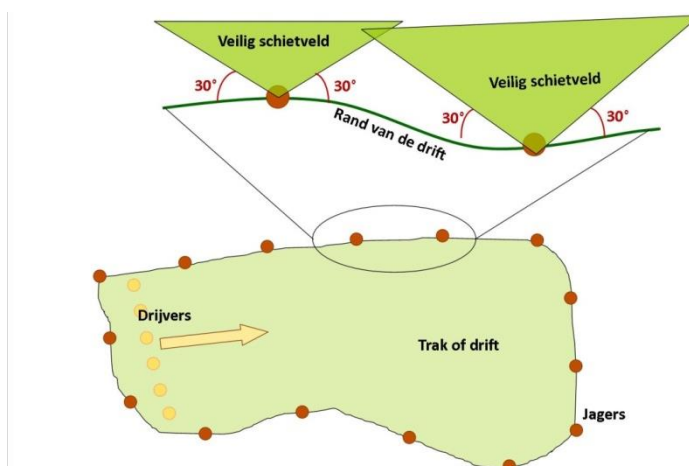
2.2.5. DRIJFJACHT

De uitoefening van drijfjacht op grofwild wordt in Vlaanderen enkel toegestaan in kader van bestrijding. Bestrijding is de mogelijkheid om, wanneer er reeds schade aanwezig is, enkel overdag en enkel op het kadastrale perceel van schade dieren te doden. Voor bestrijding is ook een **melding van bestrijding** nodig aan ANB. In principe zal bestrijding binnen natuurdomeinen van het ANB geen noodzakelijke maatregel zijn, gezien de andere jachtvormen reeds oplossingen dragen voor het beheer van het zwijn. Praktisch gezien zal er enkel een drijfjacht worden uitgeoefend indien er sprake is van een acuut probleem op een bepaald perceel en waarbij alle andere jachtvormen niet voldoen.

Drijfjacht is net zoals de drukjacht een vorm van bewegingsjacht.

Bij drijfjacht wordt een bepaald perceel of boscomplex omringd door een aantal jagers. Er wordt getracht het wild uit deze zone te drijven waarbij het de jagerslijn passeert en hierbij de kans laat aan de jagers om een schot te plaatsen. Doorgaans duurt een drijfjacht tussen de 1 en 4 uur, afhankelijk van de grootte van de drift (het uit te drijven gebied). De gebieden zijn vaak veel kleiner dan de gebieden die bij een drukjacht worden bejaagd. Waar één drukjacht doorgaans een hele dag duurt, wordt er bij drijfjacht vaak 2 tot 5 driften op één dag gedaan, afhankelijk van de grootte van de driften, de organisatie van de jacht en het aantal drijvers en jagers.

Op vlak van veiligheid gelden dezelfde strenge regels als bij de drukjacht. Verschil is wel dat de jagers traditioneel vaker op de grond geposteed worden in plaats van op een jachtkansel. Hierdoor bestaat het risico dat kogels horizontaler en dus verder vliegen en niet direct in de grond terecht komen. Bij het toepassen van drijfjacht is het gebruiken van hoogzitten voor jagers een ernstige meerwaarde voor de veiligheid. Drijfjacht is een maatregel die enkel past binnen bestrijding, wanneer er reeds schade is. In de meeste gevallen zal het opdrijven van wild resulteren in snel lopend of ‘hoogvluchtig’ wild wat een goede beoordeling en een perfect geplaatst schot moeilijker maakt.

FIGUUR 10: SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN EEN DRIJFJACHT.

2.2.6. KAST- EN KOOIVALLLEN

Het zetten van vallen is een van de oudste gebruiken om dieren te kunnen bemachtigen. Binnen het beheer van everzwijnen op de terreinen van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), wordt meer en meer de overweging genomen om kooivallen als beheermaatregel te gebruiken.

In bepaalde gebieden en situaties is het uitvoeren van normale jachtactiviteiten zoals aanzit, bers- of drukjacht niet mogelijk of niet wenselijk. Hier kan men dan de overweging maken om over te gaan naar het gebruik van een vangkooi om everzwijnen te bejagen.

FIGUUR 11: KOOIVAL VOOR EVERZWIJN.

Het bouwen van en werken met een kooival wordt uitgebreid besproken in de “**technische fiche kooivallen voor grofwild**”.

2.2.7. VOEDERPLAATSEN EN AANKORRELEN

Het gebruik en de aanleg van voederplaatsen is strikt gereguleerd volgens de Vlaamse jachtregelgeving en is terug te vinden onder het Jachtvoorwaardenbesluit van 25 april 2014 en het ministerieel besluit van 23 april 2015 betreffende de modaliteiten waaraan aankorrelplaatsen voor wilde zwijnen moeten voldoen.

Er wordt een verschil gemaakt tussen een voederplaats voor grofwild en een aankorrelplaats voor wilde zwijnen.

Voor beide vormen geldt sowieso dat de voederplek op minimaal 150 meter van de grens van het aangrenzend jachtterrein moet liggen. Hierop kan een uitzondering gemaakt worden indien er schriftelijk akkoord is van de aanpalende jachtrechthouder.

Voederplaats voor grofwild:

- Alleen hooi, zoutstenen of zoutpasta mogen worden aangebracht op een voederplaats.
- Onder de term voederplaats worden niet de gewassen begrepen die worden geteeld met het oog op het voorzien van voedsel voor wilde dieren.

Aankorrelplaats voor wilde zwijnen:

- Het lokvoeder op de aankorrelplaats bestaat uit een van de volgende producten: granen, maïs, vruchten van inheemse bomen of beukenhoutteer.
- Er mag op elk moment per aankorrelplaats maximaal één liter van die producten aanwezig zijn.
- Het lokvoeder mag niet bereikbaar zijn voor ander wild dan wilde zwijnen.
- Het aantal aankorrelplaatsen is beperkt tot één per 50 hectare jachtterrein. De afstand tussen twee aankorrelplaatsen bedraagt minimaal 150 meter.
- Op een aankorrelplaats mag het lokvoeder alleen verspreid worden binnen een cirkel met straal van maximaal 25 meter.
- Het gebruik van voederautomaten of mechanische middelen om het lokvoeder uit te strooien, is verboden.
- Aankorrelplaatsen moeten worden gemeld aan het ANB, onder vorm van een kaart van het jachtterrein met aanduidingen van de aankorrelplaatsen. Bij wijziging van de locatie van een aankorrelplaats wordt een nieuwe kaart ingediend.

2.2.8. NACHTJACHT

Voor wild zwijn is het eveneens toegelaten om tussen zonsondergang en zonsopgang te jagen. Gezien de voornamelijk nachtelijke activiteit van deze wildsoort, kan dit een aangewezen hulpmiddel zijn om de efficiëntie van aanzitjacht te verhogen.

Binnen de Vlaamse wetgeving wordt nachtjacht op wilde zwijnen enkel toegestaan onder de juridische vorm van bijzondere jacht. Een overzicht van de regelgeving rond bijzondere jacht voor everzwijn en specifiek nachtjacht volgt hieronder:

- Bijzondere jacht wordt gemeld door de jachtrechthouder aan het agentschap via het e-loket (of aangetekende brief) en kan ten vroegste 24u na de melding aanvang nemen.
- Bijzondere jacht kan enkel worden uitgeoefend in een of meer van volgende gevallen:
 - Ter voorkoming van schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
 - Ter voorkoming van schade aan andere goederen in eigendom of gebruik;
 - Ter bescherming van de wilde fauna of flora, of ter instandhouding van natuurlijke habitats
- Bijzondere jacht kan enkel worden uitgeoefend als de volgende voorwaarden zijn vervuld:
 - Er mag geen afbreuk worden gedaan aan het streefdoel om de populaties van de soort in kwestie in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan;
 - Er mag geen andere bevredigende oplossing bestaan. Hiermee wordt bedoeld dat de code goede praktijk werd toegepast op minimaal één perceel binnen het jachtveld waarvoor melding wordt gedaan.
- Bijzondere jacht op everzwijn mag 24u/24u worden uitgeoefend.

Binnen bijzondere jacht van wilde zwijnen wordt toegelaten gebruik te maken van wapens die voorzien zijn van kunstmatige lichtbronnen of voorzieningen om het dier te verlichten. Vizieren met beeldomzetter of elektronische beeldversterker zijn ten allen tijde verboden.